

УДК [930.253:378.2:63]:001.102:016

ДЕМУЗ Інна,

доктор історичних наук, професор,
завідувач відділу науково-методичної роботи
та реферування Національної наукової
сільськогосподарської бібліотеки НААН
(м. Київ, Україна)

demuz_inna@ukr.netORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5936-2386>

ОСОБОВІ АРХІВНІ ФОНДИ ВЧЕНИХ-АГРАРІЇВ: ІНФОРМАЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ДЛЯ БІОГРАФІЧНИХ РЕКОНСТРУКЦІЙ

Метою статті є актуалізація відомостей про особові архівні фонди вчених-аграріїв (і не лише тих, що зберігаються в Національній науковій сільськогосподарській бібліотеці НААН, а і в інших вітчизняних архівах і бібліотеках) як цілісні комплекси документів з огляду на їхні інформаційні можливості для аграрних біографічних студій. Відстоюється думка про те, що ґрунтовне вивчення і, головне, – різнобічне використання особових архівних фондів учених зі спектром різних документів (у тому числі его-джерел – листів, спогадів, мемуарів, щоденників тощо) не просто дає можливість реконструювати наукову біографію вченого й об'єктивно описати його «творчу лабораторію», а й закладає основи досліджень інтелектуальної історії.

Проаналізовано тематичне і видове наповнення особових архівних фондів учених, серед яких одне з ключових місць займають неопубліковані праці, рецензії, спогади, документи про діяльність науковців, робочі й ілюстративні матеріали, фотодокументи, листування тощо.

Запропоновано вибірку із 37 особових архівних фондів учених-аграріїв та агрономів (наприклад, П. М. Василенка П. А. Власюка, С. З. Гжицького, Л. К. Гребеня, А. І. Задонцева, О. В. Квасницького, П. С. Погребняка, В. М. Ремесла, Л. П. Сокальського, О. Н. Соколовського, С. М. Ходецького та ін.), що зберігаються в Інституті архівознавства (далі – ІА НБУВ) й Інституті рукопису Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського (далі – ІР НБУВ), Центральному державному архіві вищих органів влади та управління України (далі – ЦДАВО України), Центральному державному архіві-музеї

літератури і мистецтва України (далі – ЦДАМЛМ). Вони є корисним інформаційним ресурсом для дослідників, які займаються аграрною біографікою та вивченням історії аграрної науки.

На прикладі особового архівного фонду відомого генетика і селекціонера, члена-кореспондента АН УРСР В. П. Зосимовича (1899–1981 рр.), що зберігається в ІА НБУВ (фонд 241), проілюстровано наповнення фондів особового походження, а також проаналізовано стан використання цих документів у науковому обігу при створенні наукових біографій вченого.

Ключові слова: особові архівні фонди, учені-аграрії, історія аграрної науки, наукова біографія, інтелектуальна біографія, аграрна біографістика, аграрна біографіка, В. П. Зосимович.

PERSONAL ARCHIVE FONDS OF AGRARIAN SCIENTISTS: INFORMATION POTENTIAL FOR BIOGRAPHICAL RECONSTRUCTIONS

The purpose of this article is to actualize information on Personal archival fonds of agrarian scientists (not only those preserved in the National Scientific Agricultural Library of the NAAS but also in other domestic archives and libraries) as integrated sets of documents, considering their informational potential for agrarian biographical studies. The author argues that a thorough study and, most importantly, the versatile use of personal archival collections of scientists with a variety of documents (including ego-sources – letters, memoirs, memoirs, diaries, etc.) not only makes it possible to reconstruct the scientific biography of a scientist and objectively describe his «creative laboratory», but also establishes the foundations for research in intellectual history.

The article analyzes the thematic and typological content of personal archival collections of scientists, among which unpublished works, reviews, recollections, documents on scientific activities, working and illustrative materials, photographic documents, correspondence, etc.

A selection of 37 personal archival collections of agrarian scientists and agronomists (including those of P. M. Vasilenko, P. A. Vlasjuk, S. Z. Ghzhytskyi, L. K. Greben, A. I. Zadontsev, O. V. Kvasnytskyi, P. S. Pohrebniak, V. M. Remeslo, L. P. Sokalskyi, O. N. Sokolovskyi, S. M. Khodetskyi, and others) is presented. Materials are stored in the Institute of Archival Studies (hereinafter referred to as IAS VNLU) and the Institute of Manuscripts of the Vernadsky National Library of Ukraine (hereinafter referred to as IM VULU), the Central State Archives of Higher Authorities and Governments of Ukraine (hereinafter referred to as CSAHA of Ukraine), and the Central State Archive-Museum of Literature and Art of Ukraine (hereinafter referred to as CSAMLA). They represent a valuable informational resource for researchers engaged in agrarian biography and the history of agricultural science.

As a case study, the personal archival collection of the prominent geneticist and plant breeder, Corresponding Member of the Academy of Sciences of the Ukrainian SSR V. P. Zosymovych (1899–1981), preserved at the IAS VNLU (collection No. 241), is examined. The analysis illustrates the structure and contents of personal archival collections and assesses the extent to which these materials have been utilized in the academic circulation for the preparation of scientific biographies of the scholar.

Keywords: *personal archival fonds, agrarian scientists, history of agricultural science, scientific biography, intellectual biography, agrarian biographistics, agrarian biography, V. P. Zosymovych.*

Постановка проблеми. Формування галузевого інформаційного ресурсу архівної спадщини аграрної науки набуває сьогодні першочергового значення у зв'язку з модернізацією процесів збереження фондів через діджиталізацію та створення повноцінних баз даних з їх електронними аналогами. Крім того, потребують розроблення і спеціальні археографічні питання теоретичного та науково-методичного характеру, наприклад, щодо аналізу типології, родовидового і кількісно-видового складу документів вчених, що відклалися в їхній особових архівних фондах.

Варто констатувати, що в сучасному науковому полілозі присутня низка біографій та життєписів видатних учених-аграріїв різних хронологічних періодів, що презентують окремий напрям історико-наукознавчих досліджень – т. зв. аграрну біографіку, принципи існування якої окреслені нами в ряді публікацій, напр. [8–11]. Біографічні дослідження вимагають ґрунтовної аналітичної роботи з джерелами, тісної творчої колаборації істориків з архівістами, нової інтерпретації та подачі біографічної інформації, використання нових напрямів, методів і підходів до вивчення джерел. Як зазначає В. Патик, наразі виокремлюють три основні науково-методологічні підходи до вивчення і використання джерел особового походження з позицій біографістики. Перший підхід – інформаційний, який розглядає джерела як носії інформації, що відображають реальну дійсність минулого та як спосіб її кодування, у якому

об'єкт – це реальність, а суб'єктом є особа як творець джерела. Другий – комунікативний, що характеризується зв'язками автора джерела з оточенням, суспільством, а також з попередніми й наступними генераціями. Це дає змогу розглядати персоналію в контексті різних історичних умов. Третій – біографічний, який вимагає вивчення особливостей життєвого шляху і продуктів творчої діяльності людини. Саме останній підхід передбачає використання документів особових архівних фондів для біографічної реконструкції [28, с. 301].

Переконані, що ґрунтовне вивчення і, головне, – різнобічне використання особових архівних фондів (далі – ОАФ або фонди) учених зі спектром різних документів (у тому числі его-джерел – листів, спогадів, мемуарів, щоденників тощо) не просто дає можливість реконструювати наукову біографію вченого й об'єктивно описати його «творчу лабораторію», а й закладає основи досліджень інтелектуальної історії.

Аналіз наукових публікацій. До питань вивчення інформаційного потенціалу особових архівних фондів одним з перших в незалежній Україні у кінці 1990-х рр. звернувся О. Колобов [16], розглянувши їх як історико-біографічне джерело. Структуру ОАФ, специфіку їхнього формування і використання на початку 2000-х рр. вивчала О. Косенко [19–22]. Згодом з'явилися розвідки, у яких об'єктом дослідження почали виступати фонди тих чи інших представників професійних груп: музикантів (публікації О. Бугаєвої [2]), педагогів (публікації І. Розман [31]) та ін. Аналізуються також ОАФ, зосереджені як в окремих архівних установах (розвідки В. Патик на матеріалах Інституту архівознавства НБУВ [28], І. Корчемної – про ОАФ Інституту рукопису НБУВ [18], О. Ємчук – про ОАФ Державного архіву м. Києва [14]), так і фонди тих чи інших представників культури, мистецтва, науки (напр., стаття І. Резніка з аналізом фонду письменника М. Зерова [29], публікація Н. Губенко – про фонд ученого, громадського й політичного діяча С. Сірополка [7],

І. Войцехівської – про фонд академіка В. Іконнікова [4] та багатьох інших). Окремо варто виділити дисертаційне дослідження О. Кондратенка, який детально проаналізував ОАФ істориків ХХ ст. (М. Супруненко, К. Гуслистого, І. Гуржія, М. Птухи, Ф. Шевченка та ін.) [17]. За останні роки наукових студій, присвячених аналізу ОАФ відомих і менш відомих культурних і громадських діячів, а також вчених, зросло в рази. В них детально окреслені питання формування, локалізації, наповнення та використання низки фондів матеріалів.

Особові архівні фонди вчених-аграріїв, які зберігаються у Національній науковій сільськогосподарській бібліотеці НААН, стали об'єктом аналізу у наукових публікаціях Л. Татарчук [36], Е. Юрчак [39] та інших виданнях методичного характеру [24–25].

Виходячи з вищезазначеного, **метою статті** є актуалізація відомостей про особові архівні фонди вчених-аграріїв (і не лише тих, що зберігаються в ННСГБ НААН, а і в інших вітчизняних архівах і бібліотеках) як цілісні комплекси документів з огляду на їхні інформаційні можливості для аграрних біографічних студій.

Виклад основного матеріалу. У даній публікації послуговуємося загальноприйнятою інтерпретацією *особового архівного фонду* як фонду, що складається з документів, утворених у процесі життя та діяльності однієї особи та документів щодо її творчості й увічнення її пам'яті з різними носіями, а також способами створення та відтворення інформації [30, с. 54], та як синонімічного – *архівного фонду особового походження (в даному випадку вченого)*, під яким розуміють комплекс документів особового походження видатного вченого, що відноситься до однієї особи (сім'ї, роду) і має наукову й історико-культурну цінність [13, с. 87]. Варто, крім того, враховувати той факт, що такі фонди

поділяються на фонди окремої особи – особові (персональні), родини – родинні (сімейні) та роду – родові (фамільні).

В літературі ствердилася думка, що ОАФ суттєво збагачують та розширюють джерельну базу наукових досліджень; є незамінними для реконструкції життєвого шляху досліджуваної особи і віднайдення достовірних фактів та маловідомої інформації, а також цінними біографічними джерелами, оскільки можуть містити у своєму складі рідкісні, унікальні документи або інформацію, яка не відображена в офіційній документації та невідома широкому загалу [28, с. 306]. При цьому, вивчення ОАФ вимагає від дослідників обрання правильних акцентів та пріоритетів, що полягають в оволодінні принципами наукової евристики, археографічної роботи з джерелами тощо. У результаті, – ОАФ набувають важливого значення та високої цінності в якості джерел біографічної інформації для дослідників.

Архівний фонд ННСГБ НААН, що є складовою частиною Центрального державного архіву вищих органів влади та управління України з архівним номером фонду 5024 і зосереджує в собі різні за походженням, змістом, хронологією та характером документи, розподілений сьогодні на 12 окремих фондів, серед яких фонд 8 – Фонд особового походження видатних вчених із 11-ма додатковими фондами з документами за період 1902–2025 рр. Фондоутворювачами є дійсні члени, члени-кореспонденти НААН, учені-засновники окремих установ НААН, наукових шкіл та наукових напрямів, автори визначних наукових здобутків, лауреати вітчизняних, міжнародних та іменних премій НААН та ін. [36; 39]. Ці фонди репрезентують спадщину академічної аграрної науки, фотодокументи, листування тощо. Це: 1) Фонд академіка НААН Вергунова Віктора Анатолійовича (03.06.1960); 2) Фонд професора Дорошка Івана Микитовича (1902–1992); 3) Фонд відомого державного і громадського діяча Костенка Василя Семеновича (1912–2001); 4)

Фонд академіка УААН Крутя Володимира Маркіяновича (1931–1976?); 5) Фонд відомого вченого-аграрія Кудіна Андрія Микитовича (1938–2005); 6) Фонд українського економіста, академіка, члена Європейської асоціації економістів-аграрників Лукінова Івана Іларіоновича (1927–2004); 7) Фонд відомого українського вченого-фізика, академіка Новикова Миколи Миколайовича (1933–2007); 8) Фонд українського вченого-аграрія, член-кореспондента УААН Пабата Івана Андрійовича (1936–2004); 9) Фонд професора Пилипчука Олега Ярославовича (13.08.1947); 10) Фонд українського вченого в галузі гідротехніки і меліорації Срібного Ігнатія Кузьмича (1902?–1992?); 11) Родинний фонд Довгополюх (1927–2009) – Довгополої Олени Павлівни (1927–2001) – відомої української вченої-бібліографознавця, професора та Довгополого Григорія Гнатовича (1928–2009) – провідного фахівця в галузях овочівництва і картоплярства [25; 39].

Поряд із цим, дослідникам аграрної біографіки варто розуміти, що особові архівні фонди учених-аграріїв та агрономів, звісно ж, укомплектовані і в центральних та обласних архівах, а також в архівному фонді НАН України, деяких бібліотеках, музеях, структурних підрозділах ЗВО тощо. Так, найбільший масив ОАФ представників культури і мистецтва наразі зосереджено у Центральному державному архіві-музеї літератури і мистецтва України, де станом на 01.01.2025 р. зберігається, за офіційними даними установи (csamm.archives.gov.ua/pro-arkhiv/sklad-ta-kharakterystyka-fondiv/), 1315 фондів особового походження, що містять 196087 од. зб. + 216543 док. + 737 арк. (страховий фонд створено на 32659 од. зб.) та 127 фондів установ і організацій (загалом – 1442 фондів). Велику кількість ОАФ громадських діячів і вчених різних напрямів зберігають також Інститут рукопису НБУВ та Інститут архівознавства НБУВ.

Зокрема, інформацію про склад і зміст документів ОАФ академіків та членів-кореспондентів НАН України від її заснування і до кінця 1990-х рр., що відклалися в результаті збирацької діяльності у зазначених інститутах НБУВ, можна почерпнути з Путівника за 1998 р. [3]. У 2002 р. побачив світ Путівник по особовим архівним фондам ІР НБУВ [26], у якому подано інформацію про склад і зміст 264-х ОАФ установи, як описаних, так і тих, що комплектувалися на той момент.

Інститутом архівознавства НБУВ за останні роки видано кілька фундаментальних путівників: Путівник 2008 р. з інформацією про 168 фондів, у яких зберігається науково-організаційна, управлінська і науково-дослідна документація, документація з особового складу установ, громадських організацій, товариств, координаційних органів НАН України [1]. Важливою подією стало видання Путівника по особовим архівним фондам ІА НБУВ (2017 р.), в якому вміщено інформацію про життя та діяльність визначних осіб української науки, діяльність НАН України від початку її заснування до сьогодення, а також документи, що хронологічно охоплюють період від середини XVIII до початку XXI ст. [27].

На жаль, подібні путівники, зважаючи на фундаментальність їхньої підготовки та величезний обсяг інформації, яку вони мають містити, з'являються вкрай рідко (а за цей час архівні установи продовжують активно комплектуватися новими документами). Тому вкрай важливими для дослідників є навички користування як паперовим, так і комп'ютеризованим довідковим апаратом архівних установ.

Особові архівні фонди видатних діячів науки, культури й мистецтва можуть складатися як з великої кількості документів, так і з мінімальної, навіть у разі, коли перспектив їх подальшого поповнення майже не існує. Крім того, ОАФ одного й того ж діяча чи вченого можуть зберігатися в різних архівних

установах, що пов'язано із джерелом надходження документів до архіву на зберігання. Таких прикладів можна навести безліч: напр., ОАФ патофізіолога, академіка АН УРСР О. О. Богомольця зберігаються в ІА НБУВ (ф. 36, 23 справи) та ЦДАВО України (ф. 4708, 443 справи); агрохіміка і фізіолога рослин, академіка АН УРСР О. І. Душечкіна – в ІА НБУВ (ф. 286, 13 справ) та ІР НБУВ (ф. 26, 932 справи) (крім того, дві особові справи вченого відклалися в Архіві Президії НАН України та ЦДАВО України (ф. 166, оп. 12, спр. 2367)); педагога, видавця, літературного критика і громадського діяча Ю. О. Меженка – в ІР НБУВ (ф. 430, 521 справа), Інституті літератури НАН України (ф. 191) та ЦДАМЛМ України (ф. 365); літературознавця, бібліографа, вченого та громадського діяча М. А. Плевако – у ЦДАМЛМ України (ф. 271, 373 справи) та ІР НБУВ (ф. 27, 1832 справи) тощо.

До складу ОАФ державних, військових, політичних, громадських діячів, діячів науки, агропромислової, промислової та банківсько-фінансової сфер, культури (у тому числі фізичної), освіти, літератури і мистецтва входять творчі документи, листування, особисті документи фондоутворювача; документи, що відклалися у результаті його творчої, службової, політичної, громадської діяльності; документи, зібрані фондоутворювачем для своїх праць і з тем, що його цікавили; документи майнового та побутового характеру. До складу ОАФ можуть бути включені документи про фондоутворювача, що утворилися як за життя, так і після його смерті: спогади і статті про нього, рецензії на його твори, праці з присвятою йому, постановки та екранізації його творів, листи третіх осіб із згадкою про фондоутворювача тощо [30, с. 56]. Вони укладаються згідно типових (загальних) схем систематизації документів у фондах особового походження за розділами: 1. Творчі праці фондоутворювача («Рукописи»). 2. Творчі праці фондоутворювача не з основного роду діяльності. 3. Біографічні документи (можлива інверсія цього розділу з першим). 4. Записні книжки (за

потреби). 5. Епістолярій. 6. Документи, зібрані фондоутворювачем. 7. Документи інших осіб, що відклались у фонд. 8. Документи про фондоутворювача. 9. Зображувальні документи. 10. Колекції [30, с. 32, 44, 69]. Або ж за схемою: 1. Документи наукової та творчої діяльності, робочі матеріали до них. 2. Біографічні документи. 3. Документи про вченого та увічнення його пам'яті. 4. Документи службової, науково-організаційної, педагогічної, громадської та іншої діяльності. 5. Епістолярні документи. 6. Документи, зібрані вченим. 7. Документи членів родини [13, с. 88].

Архівісти переконані, що методика й організація формування ОАФ потребує перегляду через те, що під час комплектування фондів учених часто недооцінюються бібліографії, службові характеристики, власноручно написані біографії, листування, ювілейні матеріали, фото-, фоно-, кіно-, відеоматеріали, некрологи тощо [13, с. 49], які мають обов'язково додаватися до персональних фондів, а не розпорошуватися між фондами юридичних осіб. До того ж, теорія і методологія комплектування ОАФ має суттєво відрізнятися від практики комплектування безособових фондів через присутність емоційних і приватних моментів у першому випадку.

На жаль, варто констатувати, що в ОАФ учених-аграріїв представлено далеко не повний типовий діапазон видів наукових праць і робочих матеріалів, хоча за тематичною і видовою ознакою документи є доволі різноманітними. Окремі фонди мають практично увесь перелік існуючих видів документів; більшість фондів – достатній обсяг біографічних документів для реконструкції основних етапів життя та діяльності вченого.

Важливими у фондах учених-аграріїв є така форма наукової праці, як *експертна оцінка наукових розробок, рецензія або відгук* на праці інших дослідників. Це – або ґрунтовна рецензія на звіт про виконання наукової програми, або відгук на дисертаційне дослідження чи критична рецензія на

монографію, або оперативна форма рецензії бібліографічного і реферативного характеру. Рецензії в архівах учених – дуже інформативний вид джерел, оскільки демонструють зміст наукової полеміки, атмосферу наукового життя, історію наукових дискусій [13, с. 115]. Значна кількість рецензій збережено, напр., у фонді фізіолога рослин, агрохіміка, академіка П. А. Власюка (ф. 63 ІА НБУВ), зокрема, відгуки та рецензії: на монографію М. А. Лагутіної «Буряк, його біологія і вирощування» (1958), А. М. Гродзинського «Основи хімічної взаємодії рослин» (1975), на статтю М. К. Крупського «Мікроелементи в чорноземах Лісостепу УРСР» (1977); на дисертаційні дослідження Н. П. Базилевської, О. І. Бершової, В. К. Блажевського, Т. Я. Висовецького, Г. П. Возної, Л. В. Гаврилової, Ф. Л. Калініна, В. Г. Клименка, Д. І. Лаврентовича, М. А. Любинського та ін.

На особливу увагу, на наш погляд, у фондах учених заслуговують *неопубліковані праці*, різні варіанти творів із важливими нотатками, коментарями або виправленнями автора, які часто можуть пролити світло на з'ясування історичного контексту підготовки творів. Важливим джерелом до вивчення життєвого і творчого шляху вчених є *їхні спогади*, що містять, зокрема, відомості про навчання у школі та закладах вищої освіти, інформацію про професійну діяльність, враження від спілкування з іншими вченими тощо. Такі записи містяться, напр., у документах П. А. Власюка (ф. 63 ІА НБУВ), П. Г. Костюка (ф. 106 ІА НБУВ), М. Г. Холодного (ф. 16 ІА НБУВ) та ін.

У документах про діяльність науковців висвітлюється робота низки академічних установ, організацій, навчальних закладів і товариств, у яких працювали вчені-аграрії, що відображає факти співпраці українських науковців, а також їхні наукові зв'язки з іноземними колегами, науковими установами і товариствами. Напр., великий комплекс ділового листування із закордонними вченими міститься у фонді фізіолога П. Г. Костюка (ф. 106 ІА НБУВ). До складу

ОАФ вченого в галузі економіки, академіка НАН України І. І. Лукінова (ф. 323 ІА НБУВ) увійшли звіти про наукові відрядження до Болгарії, Німеччини, Угорщини, Югославії, його роботу в Європейській асоціації економістів-аграрників (ЄАЕА) та Шведській Королівській академії сільського і лісового господарства. Фонд ентомолога Є. В. Зверезомб-Зубовського (ф. 88 ІА НБУВ) містить багато документів про діяльність Українського товариства охорони природи та сприяння розвитку природних багатств, Всесоюзного ентомологічного товариства й Українського ентомологічного товариства, до складу яких вчений входив і які очолював.

Проаналізуємо детальніше, напр., тематичне і видове наповнення особового архівного фонду члена-кореспондента АН УРСР за спеціальністю «генетика і селекція рослин» Володимира Павловича Зосимовича (18.10.1899 – 18.01.1981). Відзначимо, що В. П. Зосимович, отримавши спеціальність агронома у Київському сільськогосподарському інституті, працював молодшим дослідником селекційно-наукового управління Цукортресту в м. Києві (1926–1928 рр.), у 1928–1930 рр. – науковим співробітником Наукового інституту селекції (нині – Інститут біоенергетичних культур і цукрових буряків НААН). Тридцять років займався науковими дослідженнями у Всесоюзному НДІ цукрових буряків (ВНІЦ) на посадах завідувача лабораторією та старшого наукового співробітника, а згодом професора (1930–1960). З 1960 до 1963 рр. очолював відділ генетики у Центральному республіканському ботанічному саду АН УРСР (нині – Національний ботанічний сад НАН України), вчений був одним з ініціаторів створення цього відділу. У 1963–1968 рр. завідував відділом генетики Інституту ботаніки АН УРСР. Останнім місцем роботи В. П. Зосимовича став Інститут молекулярної біології АН УРСР, де він обіймав посади завідувача відділу цитогенетики та поліплоїдії (1968–1979), старшого наукового співробітника-консультанта (1979–1981). Наукова діяльність вченого

стосувалася галузі цитогенетики, вивчення сортів у таксономічному аспекті та методів апробації культурних рослин. Значну увагу він приділяв питанням систематики, генетики та селекції цукрового буряка, займався проблемами поліплоїдії сільськогосподарських рослин, брав участь у створенні перших в Україні поліплоїдних сортів та гібридів. Описав новий тетраплоїдний вид – *Beta corolliflora* Zoss. Результати цих досліджень були викладені у докторській дисертації «Еволюція дикого і культурного буряку» (1958 р.). Учений-генетик і селекціонер опублікував понад 160 наукових праць, серед яких дві монографії, авторські свідоцтва на винаходи і сорти рослин тощо. Наукову кар'єру В. П. Зосимович суміщав з педагогічною та популяризаторською роботою. Створив наукову школу в галузі генетики та біотехнології рослин. Підготував понад 30 кандидатів та 7 докторів наук. Був організатором та головою Наукової ради з проблеми «Цитологія і генетика» АН УРСР, членом Наукової ради з проблеми «Генетика і селекція» АН СРСР, Наукової ради з проблеми «Цитологія» АН СРСР, одним із засновників Українського товариства генетиків і селекціонерів [12].

В особовому архівному фонді вченого (ф. 241 ІА НБУВ) відкладено 671 одиницю зберігання за 1915-1980 рр. Ці документи надійшли до ІА НБУВ у 1982 р. від брата Володимира Павловича – Ю. П. Зосимовича.

Наукові праці містять зокрема дипломну роботу вченого «Хід зростання цукрових буряків в залежності від деяких штучних угноєнь під них та комбінацій між ними», перший рукопис роботи на здобуття наукового ступеня «Історія культурного буряка та його походження» (1934 р.), рукопис дисертації на здобуття наукового ступеня доктора біологічних наук. У фонді зберігаються численні статті й тези вченого, а також неопублікована монографія «Історія насінництва та селекції в Росії» з робочими матеріалами до неї, відгуки й рецензії на праці інших вчених.

Розділ Робочі й ілюстративні матеріали вміщує низку матеріалів до різних видань, а також до монографії «Еволюція дикого і культурного буряку», що відклалися у процесі її написання, який тривав близько 30 років.

Серед *Біографічних документів* представлено, зокрема, зошит практичних занять з ентомології періоду студентства вченого, документи про навчання в аспірантурі, присудження наукового ступеню і звання, відгуки та рецензії на наукові праці В. П. Зосимовича.

Колекція *фотодокументів* досить чисельна (24 справи, в яких вміщено по кілька фото). Знімки під час офіційних наукових заходів, нарад і з'їздів, проведення дослідів. Особливу увагу привертають, наприклад, фотографія, зроблена під час наукової експедиції на Кавказ у 1931 р.; 5 фотопортретів різних років; В. П. Зосимович серед учасників Всесоюзних курсів апробаторів НКЗ СРСР та Головцукру Наркомхарчопрому СРСР (1928 р.); зі співробітниками в лабораторіях; серед учасників II Всесоюзного товариства генетиків і селекціонерів імені М. І. Вавилова у Москві (31 січня – 6 лютого 1972 р.) тощо.

Листування представлено великою кількістю епістолярію з різними вченими, селекціонерами й генетиками (С. А. Грінбергом, І. С. Руденко), керівниками установ, з рідними – братом і дружиною. Збереглося кілька листів М. І. Вавилова до В. П. Зосимовича.

Документи, зібрані вченим – це інструкції для проведення фахових досліджень, пам'ятки щодо перевірки виробничо-фінансової діяльності господарств, карта районів бурякосіяння (1938 р.), документи з діяльності дослідних селекційних пунктів, програми міжнародних конгресів ботаніків і генетиків. Є також примірники наукових статей з дарчими автографами авторів до В. П. Зосимовича.

Документи з діяльності вченого за 1929-1979 рр. ілюструють роботу В. П. Зосимовича на посадах старшого наукового співробітника та професора

лабораторії селекції та генетики у Всесоюзному НДІ цукрових буряків (1932-1960); завідувача відділу генетики Центрального республіканського ботанічного саду АН УРСР (1960-1963); завідувача відділу генетики Інституту ботаніки АН УРСР (1963-1970); завідувача відділу цитогенетики та поліплодії, а згодом наукового консультанта Інституту мікробіології і вірусології ім. Д. К. Заболотного (1968-1979), а також його діяльність як члена-кореспондента АН УРСР (1961-1979) та ін. Цей блок документів відображає і його науково-дослідну діяльність з питань вирощування і селекції цукрових буряків, й адміністративну як керівника, й широку географію наукових інтересів ученого, досліді якого розповсюджувалися на всю Україну, Середню й Центральну Азію, Закавказзя. Цікавими є документи про безпосередню участь В. П. Зосимовича у придбанні лабораторного обладнання у Німеччині в якості репарації для Всесоюзного НДІ цукрових буряків (1946-1947) та в роботі зборів Європейської асоціації з покращення рослин (Франція, 1967; Італія, 1968). Про авторитет і досвід ученого свідчать документи з діяльності як голови координаційної комісії та наукової ради з проблем «Керування спадковістю» (1959-1962), голови та члена Наукової ради по проблемі «Цитологія і генетика» (1964-1968), члена редколегії редакції журналу «Цитологія і генетика» (1978-1980) тощо.

Проаналізувавши наявні на сьогоднішній день наукові біографії В. П. Зосимовича (а це – як короткі довідкові статті в енциклопедичній літературі й узагальнюючі праці про вчених-генетиків і селекціонерів [5–6; 15], біобібліографічні покажчики [38], так і наукові статті [23; 32; 34–35]), констатуємо той факт, що документи надзвичайно інформативного особового архівного фонду вченого фактично не були введені до наукового обігу. Навіть у дисертації І. Сільченко – найповнішій науковій біографії вченого – джерельною базою слугували виключно офіційні документи ЦДАВО України, особові справи

вченого з Інституту біоенергетичних культур і цукрових буряків НААН та Інституту молекулярної біології і генетики НАН, офіційні документи Наукового архіву Президії НАН, а також документи сімейного архіву родини Зосимовичів, з якого, як засвідчує авторка, використано паспортну книжку вченого, атестат Восьмирічного комерційного училища у Лісному, посвідчення про присвоєння звання «кандидата комерції», посвідчення і матрикул студента Київського сільськогосподарського інституту, а також родинні фотографії і друковані праці [33, с. 19-23].

Загалом, окремі особові архівні фонди вчених-аграріїв і дотичних до галузі науковців, є надзвичайно інформативними і містять велику кількість одиниць зберігання. Серед таких фонди: *Власюка Петра Антиповича* (03.02.1905–18.03.1980) – академіка АН УРСР за спеціальністю «фізіологія живлення рослин, агрохімія, ґрунтознавство» (ф. 63 ІА НБУВ; од зб. 363; 1917-1980 рр.); *Квасницького Олексія Володимировича* (25.02.1900–27.11.1989) – академіка АН УРСР за спеціальністю «фізіологія сільськогосподарських тварин» (ф. 283 ІА НБУВ; од зб. 395; 1945-1989 рр.); *Погребняка Петра Степановича* (10.07.1900–25.07.1976) – академіка АН УРСР за спеціальністю «екологія рослин, ґрунтознавство, лісництво» (ф. 144 ІА НБУВ; од зб. 249; 1921-1976 рр.); *Ремесла Василя Миколайовича* (10.02.1907–04.09.1983) – селекціонера-рослинника (ф. 444 ІА НБУВ; од зб. 131; 1921-2010 рр.) та ін. вчених.

Серед особових архівних фондів, які містять невелику кількість справ, назовемо фонди: *Василенка Петра Мефодійовича* (17.10.1900–21.04.1999) – члена-кореспондента НАН України за спеціальністю «машинознавство, сільськогосподарська механіка» (ф. 73 ІА НБУВ; од зб. 4; 1951-1955 рр.); *Гжицького Степана Зеноновича* (14.01.1900–19.08.1976) – члена-кореспондента АН УРСР за спеціальністю «біохімія сільськогосподарських тварин» (ф. 66 ІА НБУВ; од зб. 7; 1952-1956 рр.); *Гребеня Леоніда Кіндратовича* (17.08.1888–

10.07.1980) – академіка АН УРСР за спеціальністю «сільськогосподарські науки» (ф. 249 ІА НБУВ; од зб. 2; 1961-1979 pp.); *Задонцева Антона Івановича* (16.08.1908–05.12.1971) – члена-кореспондента АН УРСР за спеціальністю «рослинництво (рільництво)» (ф. 225 ІА НБУВ; од зб. 10; 1951-1973 pp.); *Соколовського Олексія Никаноровича* (13.03.1884–25.04.1959) – академіка АН УРСР за спеціальністю «агрогрунтознавство» (ф. 166 ІА НБУВ; од зб. 21; 1913-1959 pp.) та ін.

У таблиці 1 представлено перелік особових архівних фондів учених-аграріїв та агрономів, що зберігаються в ІА НБУВ, ІР НБУВ, ЦДАВО України, ЦДАМЛМ України та стануть корисним інформаційним ресурсом для дослідників, які займаються аграрною біографікою та вивченням історії аграрної науки.

Висновки. Віднайдені нами особові архівні фонди вчених-аграріїв, агрономів та діячів сільського господарства, що зберігаються в Інституті архівознавства й Інституті рукопису Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, Центральному державному архіві вищих органів влади та управління України, Центральному державному архіві-музеї літератури і мистецтва України, є корисним інформаційним ресурсом для дослідників, які займаються аграрною біографікою та вивченням історії аграрної науки. Аналіз тематичного та видового наповнення ОАФ аграріїв дав можливість встановити, що найпотужніший потенціал для біографічних реконструкцій мають, зокрема, неопубліковані праці, рецензії, спогади, документи про діяльність науковців, робочі й ілюстративні матеріали, фотодокументи, листування тощо.

У відповідь на запити т. зв. «відкритої науки», яка сьогодні активно пропагується у всьому світі та акцентує увагу на необхідності продукування відкритих ресурсів, віртуальних інформаційних платформ і майданчиків, важливо популяризувати інформацію про архівні фонди на веб-сайтах установ.

Приклади таких реалізованих і запущених інформаційних медіаресурсів наукової та документальної спадщини вчених уже є: масштабний т. зв. «Електронний архів Михайла Грушевського» (розробники – Центральний державний історичний архів України, м. Київ, НБУВ, інститути НАН України); медіаресурс наукової спадщини В. І. Вернадського (НБУВ); проєкт Наукового архіву Інституту археології НАН України, присвячений археологу та інтелектуалу Сергію Гамченку. На нашу думку, створення «цифрових сховищ пам'яті» є абсолютно релевантним сучасним запитам української історичної науки і вписується в контекст формування сучасної політики національної пам'яті.

Табл. 1

Особові архівні фонди вчених-аграріїв та агрономів, які зберігаються в архівних установах України

№ п/п	Назва архівної установи	Назва фонду	Характеристика фонду (номер; склад; к-сть одиниць зберігання; крайні дати документів)
1.	Інститут архівознавства НБУВ (далі – ІА НБУВ)	Василенко Андрій Овер'янович (05.11.1891 – 05.07.1963) – академік АН УРСР за спеціальністю «машинобудування, сільськогосподарська механіка» (1948)	Ф. 48; од зб. 162; 1941-1964 рр.
2.	ІА НБУВ	Василенко Петро Мефодійович (17.10.1900 – 21.04.1999) – член-кореспондент НАН України за спеціальністю «машинознавство, сільськогосподарська механіка» (1939)	Ф. 73; од зб. 4; 1951-1955 рр.
3.	ІА НБУВ	Власюк Петро Антипович (03.02.1905 – 18.03.1980) – академік АН УРСР за спеціальністю «фізіологія живлення рослин, агрохімія, ґрунтознавство» (1948)	Ф. 63; од зб. 363; 1917-1980 рр.
4.	ІА НБУВ	Гжицький Степан Зенонович (14.01.1900 – 19.08.1976) – член-кореспондент АН УРСР за спеціальністю «біохімія сільськогосподарських тварин» (1951)	Ф. 66; од зб. 7; 1952-1956 рр.
5.	ІА НБУВ	Гребень Леонід Кіндратович (17.08.1888 – 10.07.1980) – академік АН УРСР за спеціальністю «сільськогосподарські науки» (1948)	Ф. 249; од зб. 2; 1961-1979 рр.
6.	ІА НБУВ	Гришко Микола Миколайович (06.01.1901 – 03.01.1964) – академік АН УРСР за спеціальністю «генетика і селекція рослин» (1939)	Ф. 12; од зб. 11; 1930-1958 рр.
7.	ІА НБУВ	Гродзинський Андрій Михайлович (03.12.1926 – 17.12.1988) – академік АН УРСР за спеціальністю «фізіологія рослин» (1979)	Ф. 371; од зб. 98; 1954-2007 рр.

8.	ІА НБУВ	Душечкін Олександр Іванович (13.08.1874 – 08.04.1956) – академік АН УРСР за спеціальністю «агрохімія» (1945)	Ф. 286; од зб. 13; 1934-1974 pp.
9.	ІА НБУВ	Задонцев Антон Іванович (16.08.1908 – 05.12.1971) – член-кореспондент АН УРСР за спеціальністю «рослинництво (рільництво)» (1951)	Ф. 225; од зб. 10; 1951-1973 pp.
10.	ІА НБУВ	Зверезомб-Зубовський Євген Васильович (03.03.1890 – 21.04.1967) – член-кореспондент АН УРСР за спеціальністю «ентомологія» (1939)	Ф. 88; од зб. 282; 1883-1965 pp.
11.	ІА НБУВ	Зосимович Володимир Павлович (18.10.1899 – 18.01.1981) – член-кореспондент АН УРСР за спеціальністю «генетика і селекція рослин» (1961)	Ф. 241; од зб. 671; 1915-1980 pp.
12.	ІА НБУВ	Квасницький Олексій Володимирович (25.02.1900 – 27.11.1989) – академік АН УРСР за спеціальністю «фізіологія сільськогосподарських тварин» (1951)	Ф. 283; од зб. 395; 1945-1989 pp.
13.	ІА НБУВ	Костюк Платон Григорович (20.08.1924 – 10.05.2010) – академік НАН України за спеціальністю «фізіологія людини і тварин» (1969), віцепрезидент НАН України (1993–1998)	Ф. 106; од зб. 334; 1937-2011 pp.
14.	ІА НБУВ	Лукінов Іван Іларіонович (05.10.1927 – 04.12.2004) – академік НАН України за спеціальністю «економіка сільського господарства» (1976), віцепрезидент АН України (1978–1979, 1983–1993)	Ф. 323; од зб. 335; 1946-2005 pp.
15.	ІА НБУВ	Манорик Андрій Васильович (01.09.1921 – 25.06.1974) – член-кореспондент АН УРСР за спеціальністю «рослинознавство» (1973)	Ф. 216; од зб. 28; 1948-1974 pp.
16.	ІА НБУВ	Нікітін Володимир Миколайович (07.08.1907 – 06.01.1993) – академік АН України за спеціальністю «фізіологія» (1967)	Ф. 280; од зб. 111; 1892, 1905-1991 pp.

17.	ІА НБУВ	Оканенко Аркадій Семенович (17.03.1894 – 27.09.1982) – член-кореспондент АН УРСР за спеціальністю «фізіологія і біохімія рослин» (1967)	Ф. 134; од зб. 41; 1922-1982 pp.
18.	ІА НБУВ	Онищенко Олексій Мусійович (30.09.1928 – 23.02.2006) – академік НАН України за спеціальністю «економіка агропромислового комплексу» (1990)	Ф. 362; од зб. 107; 1962-2006 pp.
19.	ІА НБУВ	Першин Павло Миколайович (04.01.1891 – 11.11.1970) – академік АН УРСР за спеціальністю «економіка» (1948), економіст-аграрник	Ф. 20; од зб. 585; 1861-1973 pp.
20.	ІА НБУВ	Погребняк Петро Степанович (10.07.1900 – 25.07.1976) – академік АН УРСР за спеціальністю «екологія рослин, грунтознавство, лісництво» (1948), віцепрезидент АН УРСР (1948–1952)	Ф. 144; од зб. 249; 1921-1976 pp.
21.	ІА НБУВ	Поспелов Володимир Петрович (23.03.1872 – 01.02.1949) – академік АН УРСР за спеціальністю «ентомологія» (1939)	Ф. 236; од зб. 6; 1910-1953 pp.
22.	ІА НБУВ	Ремесло Василь Миколайович (10.02.1907 – 04.09.1983) – селекціонер-рослинник, доктор сільськогосподарських наук (1964)	Ф. 444; од зб. 131; 1921-2010 pp.
23.	ІА НБУВ	Соколовський Олексій Никанорович (13.03.1884 – 25.04.1959) – академік АН УРСР за спеціальністю «агрогрунтознавство» (1929)	Ф. 166; од зб. 21; 1913-1959 pp.
24.	ІА НБУВ	Третяков Дмитро Костянтинович (05.11.1878 – 26.09.1950) – академік АН УРСР за спеціальністю «зоологія хребетних» (1929)	Ф. 174; од зб. 197; 1926-1978 pp.
25.	ІА НБУВ	Тюленев Микола Олександрович (17.04.1889 – 12.12.1969) – член-кореспондент АН УРСР за спеціальністю «агромеліорація» (1948)	Ф. 176; од зб. 11; 1949-1958 pp.

26.	ІА НБУВ	Холодний Микола Григорович (22.06.1882 – 04.05.1953) – академік АН УРСР за спеціальністю «ботаніка, фізіологія рослин» (1929)	Ф. 16; од зб. 66; 1933-1982 pp.
27.	Інститут рукопису НБУВ (далі – ІР НБУВ)	Баллін Микола Петрович (1829-1904), кооператор, правознавець, літератор, видавець, бібліотечний та громадський діяч	Ф. 326; опис 1; од. зб. 2256; 60- ті pp. XIX ст. – 1926 pp.
28.	ІР НБУВ	Душечкін Олександр Іванович (1874-1956), агрохімік і фізіолог рослин, ґрунтознавець	Ф. 26; опис 1; од. зб. 932; 1910-1956 pp.
29.	ІР НБУВ	Сарандинакі Віра Миколаївна (1878 – після 1963), ботанік, педагог	Ф. 148; опис 1; од. зб. 168; кінець XIX ст. – 1963 pp.
30.	ІР НБУВ	Седашов Олександр Павлович (1900-1984), інженер- лісівник, києвознавець	Ф. 296; опис 1; од. зб. 2014; 40-ві pp. XX ст. – 1985 pp.
31.	ІР НБУВ	Симиренко Володимир Львович (1891-1938), український помолог і селекціонер, теоретик і практик садівництва	Ф. 358; опис 1; од. зб. 17; 1916-2002 pp.
32.	ІР НБУВ	Сокальський Леонід Петрович (pp. н. і см. невід., друга пол. XIX ст. – поч. XX ст.), агроном, ґрунтознавець	Ф. 192; опис 1; од. зб. 28; кін. XIX ст. – 1918 p.
33.	ІР НБУВ	Ходецький Старіон Мартиніанович (1823-1887), біолог, лісівник, агроном, природознавець	Ф. 51; опис 1; од. зб. 619; 1842-1882 pp.
34.	Центральний державний архів вищих органів влади та управління України (далі – ЦДАВО України)	Курах Михайло Степанович (1895-?) – інженер-агроном, військовий діяч	Ф. 4019; опис 1; од. зб. 11; 1920- 1933 pp.
35.	ЦДАВО України	Свириденко Павло Олексійович (1893-1917) – зоолог, академік АН УРСР	Ф. 4709; опис 1; од. зб. 350; 1914- 1976 pp.
36.	ЦДАВО України	Гнатенко Марина Василівна, ініціатор передових методів праці в сільському господарстві	Ф. 4713; опис 1; од. зб. 13; 1944- 1977 pp.

37.	Центральний державний архів-музей літератури і мистецтва України	Кисіль О. М., укр. письменник, журналіст, видавець, агроном і земський діяч	Ф. 511; опис 1; од. зб. 6; 1930-1932 рр.
-----	--	---	--

Таблицю складено автором на основі опрацювання довідково-пошукового апарату архівних установ

Список використаних джерел та літератури

1. Архівні фонди установ Національної академії наук України: Путівник / Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, Ін-т рукоп., Нац. акад. наук України; НАН України. Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського, Ін-т архівознавства; Ред. колегія: О. С. Онищенко (відп. ред.) та ін.; Авторі-упорядники: Л. М. Яременко, О. В. Березовська, О. В. Січова, Л. С. Воловник, Л. С. Герасименко, Ю. О. Бойко, Л. В. Гарбар. Київ: НБУВ, 2008. 448 с.
2. Бугаєва О. В. Архівна біографіка діячів музичної культури в особових фондах Інституту рукопису НБУВ. *Українська біографістика*. 2012. Вип. 9. С. 239–274.
3. Видатні вчені Національної академії наук України: особові архівні та рукописні фонди академіків та членів-кореспондентів у Національній бібліотеці України ім. В. І. Вернадського (1918-1998): путівник / Національна академія наук України, Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського, Інститут рукопису, Інститут архівознавства. Київ, 1998. 307 с.
4. Войцехівська І. Огляд особового архівного фонду академіка В. Іконникова. *Студії з архівної справи та документознавства*. 1999. Т. 4. С. 134–137.
5. Вчені-генетики, селекціонери та рослинники. Книга 7. Київ: Аграрна наука, 2003. 504 с.
6. Генетика і селекція в Україні на межі тисячоліть: у 4 т. / редкол.: В. В. Моргун (голов. ред.) та ін. Київ: Логос, 2001. Т. 1. 644 с.; Т. 2. 636 с.; Т. 3. 480 с.; Т. 4. 675 с.
7. Губенко Н. П. Особовий фонд С. О. Сірополка у ІЦДАО України. *Архіви України*. 2000. № 1–3 (243). С. 55–58.
8. Демуз І. Аграрна біографіка vs аграрна біографістика: концепт, інформаційний ресурс, рефлексивний потенціал. *Історія науки та біографістика*. 2020. № 3. С. 1–22. URL: <http://inb.dnsgb.com.ua/2020-3/01.pdf>.
9. Демуз І. Біографічні дослідження: методологічні засади вивчення наукової термінології. *Історія науки та біографістика*. 2020. № 1. С. 1–14. URL: <http://inb.dnsgb.com.ua/2020-1/01.pdf>.
10. Демуз І. Вибудовування наукових біографій учених-аграріїв (на прикладі життєпису академіка А. О. Бабича). *Історія науки і біографістика*. 2024. № 3. С. 1–19. URL: <https://inb.dnsgb.com.ua/2024-3/01.pdf>.
11. Демуз І. Типологія історичних біографій: «нелінійні» методики реконструкції історії життя особи. *ПЕРЕЯСЛАВІКА: Наукові записки Національного історико-етнографічного заповідника «Переяслав»: зб. наук. ст.* Переяслав (Київська обл.), 2021. Вип. 20 (22). С. 57–65.
12. До 125-річчя Володимира Павловича Зосимовича (18.10.1899–18.01.1981) – члена-кореспондента АН УРСР за спеціальністю «генетика і селекція рослин» (1961). *Сайт НБУВ*. URL: <http://nbuv.gov.ua/node/6591>.

13. Документні та інформаційно-довідкові комплекси архівів НАН України: створення та інтегрування до системи історичних знань про українську науку: монографія / авт. кол.: О. І. Ємчук, Г. В. Індиченко, І. Г. Кіржаєва та ін.; відп. ред.: О. С. Онищенко, Л. М. Яременко; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, Ін-т архівознавства. Текст. і граф. дані. Київ, 2023. 296 с.
14. Ємчук О. І. Джерельно-інформаційний потенціал особових фондів Державного архіву м. Києва. *Архіви України*. 2016. № 3/4. С. 162–173.
15. Зосимович Володимир Павлович / В. А. Кунах, Т. В. Чугункова. *Укн.*: Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.]; НАН України, НТШ. Київ: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2011. URL: <https://esu.com.ua/article-14488>.
16. Колобов О. О. Значення фондів особливого походження для історико-біографічних досліджень. *Українська біографістика*. 1999. Вип. 2. С. 201–212.
17. Кондратенко О. Ю. Архівні фонди НАН України як джерело з вивчення розвитку української академічної історичної науки (1944–1956): автореф. дис. ... канд. іст. наук: 07.00.06. Київ, 2008. 20 с.
18. Корчемна І. С. Система комплектування й обліку архівних фондів Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. Створення електронного інтегрованого ресурсу: монографія. Київ: НБУВ, 2016. 220 с.
19. Косенко О. В. Джерельно-інформаційний потенціал особових архівних фондів: автореф. дис. ... канд. іст. наук: спец. 07.00.06. Київ, 2009. 16 с.
20. Косенко О. В. Особливості інформаційного потенціалу особових архівних фондів та специфіка їх використання. *Студії з архівної справи та документознавства*. Київ, 2008. Т. 16. С. 32–37.
21. Косенко О. В. Структура особових архівних фондів. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2007. № 4. С. 22–27.
22. Косенко О. В. Формування особових архівних фондів. *Студії з архівної справи та документознавства*. Київ, 2006. Т. 14. С. 19–23.
23. Кунах В. А. Започаткування генетичних та генетико-селекційних досліджень в Україні (до 100-річчя від часу заснування Національної академії наук України). *Фактори експериментальної еволюції організмів*. 2018. Т. 22. С. 10–21.
24. Методичні рекомендації з пошуку та опрацювання документних архівних масивів / Упорядник: І. О. Демуз. Київ, 2024. 27 с. *Опубліков.: Бюлетень ННСГБ НААН, 2024. Вип. 1. С. 106–133.*
25. Організація та функціонування фондів особового походження вчених-аграріїв: Методичний посібник / Автори-укладачі: Яценко С. В., Шепітко Т. В., Юрчак Е. В., Милостян Ю. Г. Київ, 2021. 34 с.

26. Особові архівні фонди Інституту рукопису: путівник / [О. С. Боляк, С. О. Булатова, Т. І. Воронкова та ін.; редкол.: О. С. Онищенко (відп. ред.) та ін.]; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, Ін-т рукопису. Київ: [б.в.], 2002. 765.

27. Особові архівні фонди вчених НАН України в Інституті архівознавства Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського: путівник / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, Ін-т архівознавства; авт. та упоряд.: С. В. Старовойт, А. І. Шаповал, Ю. В. Булгаков [та ін.]; редкол.: Л. М. Яременко (відп. ред.) [та ін.]. Київ, 2017. 772 с.

28. Патик В. В. Особові архівні фонди як джерело біографічної інформації (за архівними матеріалами Інституту архівознавства НБУВ). *Українська біографістика*. 2020. Вип. 20. С. 299–310.

29. Резнік І. Особовий фонд українського поета, перекладача і літературознавця М. К. Зерова у ЦДАМЛМ України (до 130-річчя від дня народження). *Архіви України*. 2020. Випуск 4 № 325: жовтень – грудень. С. 128–143.

30. Робота з документами особового походження. Методичний посібник / Автори-укладачі: Л. О. Драгомірова, І. М. Мага, З. О. Сендик, К. Т. Селіверстова, Н. М. Христова; Держкомархівів України; УНДІАСД. Київ, 2009. 284 с.

31. Розман І. Матеріали особових фондів архівів і бібліотек України як джерело дослідження педагогічних персоналій. *Історико-педагогічний альманах*. 2018. Вип. 1. С. 8–12.

32. Сильченко І. В. Владимир Павлович Зосимович (1899-1981) – генетик и селекционер. 115 лет со дня рождения. *Фундаментальные исследования*. 2014. № 9 (2). С. 447–450.

33. Сільченко І. В. Член-кореспондент АН УРСР В. П. Зосимович (1899-1981) – вчений та організатор вітчизняної дослідної справи з генетики і селекції цукрових буряків: дис. ... канд. іст. наук, спец. 07.00.07. Київ, 2015. 213 с.

34. Сільченко І. В. Член-кореспондент В. П. Зосимович про виникнення та розвиток бурякоцукрової рослини. *Гілея: науковий вісник*. 2014. Вип. 89. С. 152–154.

35. Сільченко І. В., Лісневич Л. О. Науково-організаційна та педагогічна діяльність вченого-генетика В. П. Зосимовича. *Історія науки і біографістика*. 2014. № 4. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/INB_Title_2014_4_13.

36. Татарчук Л. Організація архівної справи як дієвого галузевого інформаційного ресурсу Національної наукової сільськогосподарської бібліотеки Національної академії аграрних наук України. *Історія науки та біографістика*. 2021. № 2. С. 239–249. URL: <https://inb.dnsgb.com.ua/2021-2/15.pdf>.

37. Труханов В. А., Чеченєва Т. М., Кунах В. А. Професор В. П. Зосимович – фундатор сучасної генетики в Україні. *Вісник Українського товариства генетиків і селекціонерів*. 2004. Т. 2, № 2. С. 285-290.

38. Член-кореспондент АН УРСР Зосимович Володимир Павлович (1899-1981): біобібліогр. покажч. наук. пр. за 1927–1982 рр. / НААН, ННСТБ; уклад.: Л. О. Лісневич, І. В. Сільченко, О. П. Анікіна; наук. ред. та авт. передм. В. А. Вергунов. Київ, 2013. 126 с.

39. Юрчак Е. В. Формування документно-інформаційних ресурсів архівної спадщини академічної аграрної науки: досвід, критерії, перспективи. *Історія науки та біографістика*. 2022. № 2. С. 244–259. URL: <https://inb.dnsgb.com.ua/2022-2/16.pdf>.

References

1. (2008). Arkhivni fondy ustanov Natsionalnoi akademii nauk Ukrainy: Putivnyk [Archival funds of institutions of the National Academy of Sciences of Ukraine: Guidebook]. Kyiv [In Ukrainian].

2. Buhaieva, O. V. (2012). Arkhivna biohrafika diiachiv muzychnoi kultury v osobovykh fondakh Istytutu rukopysu NBUV [Archival biographies of figures of musical culture in the personal collections of the Institute of Manuscripts of the National Library of Ukraine]. *Ukrainska biohrafistyka* [Ukrainian Biographical Studies], 9, 239–274 [In Ukrainian].

3. (1998). Vydatni vcheni Natsionalnoi akademii nauk Ukrainy: osobovi arkhivni ta rukopysni fondy akademikiv ta chleniv-korespondentiv u Natsionalnii bibliotetsi Ukrainy im. V. I. Vernadskoho (1918-1998): putivnyk [Outstanding scientists of the National Academy of Sciences of Ukraine: personal archival and manuscript funds of academicians and corresponding members in the V. I. Vernadsky National Library of Ukraine (1918-1998): guidebook]. Kyiv [In Ukrainian].

4. Voitsekhivska, I. (1999). Ohliad osobovoho arkhivnoho fondu akademika V. Ikonnykova [Review of the personal archive of Academician V. Ikonnikov]. *Studii z arkhivnoi spravy ta dokumentoznavstva* [Studies in archival science and document science], 4, 134–137 [In Ukrainian].

5. (2003). Vcheni-henetyky, selektsionery ta roslynnyky. Knyha 7 [Genetic scientists, breeders and plant breeders. Book 7]. Kyiv [In Ukrainian].

6. Morhun, V. V. (Ed.). (2001). Henetyka i selektsiia v Ukraini na mezhi tysiacholit: u 4 t. [Genetics and breeding in Ukraine at the turn of the millennium: In 4 vol.]. Kyiv [In Ukrainian].

7. Hubenko, N. P. (2000). Osobovyi fond S. O. Siropolka u TsDAVO Ukrainy [Personal fund of S. O. Siropolka in the Central State Administrative Organization of Ukraine]. *Arkhivy Ukrainy* [Archives of Ukraine], 1–3 (243), 55–58 [In Ukrainian].

8. Demuz, I. (2020). Ahrarna biohrafika vs ahrarna biohrafistyka: kontsept, informatsiyni resurs, refleksyivnyi potentsial [Agricultural Biographics vs.

Agricultural Biographistics: Concept, Information Resources, Reflexive Potential]. *Istoriia nauky ta biohrafistyka* [History of Science and Biographical Studies], 3, 1–22. URL: <http://inb.dnsgb.com.ua/2020-3/01.pdf> [In Ukrainian].

9. Demuz, I. (2020). Biohrafichni doslidzhennia: metodolohichni zasady vyvchennia naukovoï terminolohii [Biographical Research: Methodological Foundations for Studying Scientific Terminology]. *Istoriia nauky ta biohrafistyka* [History of Science and Biographical Studies], 1, 1–14. URL: <http://inb.dnsgb.com.ua/2020-1/01.pdf> [In Ukrainian].

10. Demuz, I. (2024). Vybudovuvannia naukovykh biohrafii uchenykh-ahraryiv (na prykladi zhyttiepysu akademika A. O. Babycha) [Lining up scientific biographies of scientists-agrarians (on example of biography of academician A. O. Babich)]. *Istoriia nauky ta biohrafistyka* [History of Science and Biographical Studies], 3, 1–19. URL: <https://inb.dnsgb.com.ua/2024-3/01.pdf> [In Ukrainian].

11. Demuz, I. (2021). Typolohiia istorychnykh biohrafii: «neliniini» metodyky rekonstruktsii istorii zhyttia osoby [Typology of historical biographies: «non-linear» methods of reconstructing a person's life history]. PEREIASLAVIKA: Naukovi zapysky Natsionalnoho istoryko-etnohrafichnoho zapovidnyka «Pereiaslav»: zb. nauk. st. [PEREYASLAVICA: Scientific notes of the National historical and ethnographic reserve. «Pereiaslav»: Collection of scientific articles]. Pereiaslav, 20 (22), 57–65 [In Ukrainian].

12. Do 125-richchia Volodymyra Pavlovycha Zosymovycha (18.10.1899–18.01.1981) – chlena-korespondenta AN URSR za spetsialnistiu «henetyka i selektsiia roslyn» (1961) [To the 125th anniversary of Volodymyr Pavlovich Zosymovich (18.10.1899–18.01.1981) – Corresponding Member of the Academy of Sciences of the Ukrainian SSR in the specialty «genetics and plant breeding» (1961)]. *Website of the National Library of Ukraine named after V. I. Vernadsky*. URL: <http://nbuv.gov.ua/node/6591> [In Ukrainian].

13. Onyshchenko, O. S., & Yaremenko, L. M. (Eds.). (2023). Dokumentni ta informatsiino-dovidkovi komplekсы arkhiviv NAN Ukrainy: stvorennia ta intehruvannia do systemy istorychnykh znan pro ukrainsku nauku: monohrafiia [Documentary and information-reference complexes of the archives of the National Academy of Sciences of Ukraine: creation and integration into the system of historical knowledge about Ukrainian science: monograph]. Kyiv [In Ukrainian].

14. Iemchuk, O. I. (2016). Dzherelno-informatsiyni potentsial osobovykh fondiv Derzhavnoho arkhivu m. Kyieva [Source and information potential of personal funds of the State Archives of Kyiv]. *Arkhivy Ukrainy* [Archives of Ukraine], 3/4, 162–173 [In Ukrainian].

15. (2011). Zosymovych Volodymyr Pavlovych [Zosymovych Volodymyr Pavlovych]. In: Entsyklopediia Suchasnoi Ukrainy [Encyclopedia of Modern Ukraine]. Kyiv. URL: <https://esu.com.ua/article-14488> [In Ukrainian].

16. Kolobov, O. O. (1999). Znachennia fondiv osoblyvoho pokhodzhennia dlia istoryko-biohrafichnykh doslidzhen [The significance of funds of special origin for historical and biographical research]. *Ukrainska biohrafistyka* [Ukrainian Biographical Studies], 2, 201–212 [In Ukrainian].

17. Kondratenko, O. Yu. (2008). Arkhivni fondy NAN Ukrainy yak dzherelo z vyvchennia rozvytku ukrainskoi akademichnoi istorychnoi nauky (1944–1956) [Archival fonds of the National academy of science of Ukraine as a source of learning of development of academic historical science (1944–1956)]. Candidate's thesis. Kyiv [In Ukrainian].

18. Korchemna, I. S. (2016). Systema komplektuvannia y obliku arkhivnykh fondiv Instytutu rukopysu Natsionalnoi biblioteky Ukrainy imeni V. I. Vernadskoho. Stvorennia elektronnoho intehrovanoho resursu: monohrafiia [System of collection and accounting of archival funds of the Institute of Manuscripts of the National Library of Ukraine named after V. I. Vernadsky. Creation of an electronic integrated resource : monograph]. Kyiv [In Ukrainian].

19. Kosenko, O. V. (2009). Dzherelno-informatsiinyi potentsial osobovykh arkhivnykh fondiv [Source and information potential of personal archival funds]. Candidate's thesis. Kyiv [In Ukrainian].

20. Kosenko, O. V. (2008). Osoblyvosti informatsiinoho potentsialu osobovykh arkhivnykh fondiv ta spetsyfika yikh vykorystannia [Peculiarities of the information potential of documents and materials of personal archival funds and the specifics of their use]. *Studii z arkhivnoi spravy ta dokumentoznavstva* [Studies in archival science and document science], 16, 32–37 [In Ukrainian].

21. Kosenko, O. V. (2007). Struktura osobovykh arkhivnykh fondiv [The structure of personal archival funds]. *Bibliotekoznavstvo. Dokumentoznavstvo. Informolohiia* [Library science. Document science. Informology], 4, 22–27 [In Ukrainian].

22. Kosenko, O. V. (2006). Formuvannia osobovykh arkhivnykh fondiv [Formation of personal archival funds]. *Studii z arkhivnoi spravy ta dokumentoznavstva* [Studies in archival science and document science], 14, 19–23 [In Ukrainian].

23. Kunakh, V. A. (2018). Zapochatkuvannia henetychnykh ta henetyko-selektsiinykh doslidzhen v Ukraini (do 100-richchia vid chasu zasnuvannia Natsionalnoi akademii nauk Ukrainy) [Prevention of genetics and breeding research in Ukraine (to 100 years from the time of the National Academy of Sciences of Ukraine)]. *Fakty eksperymentalnoi evoliutsii orhanizmiv* [Factors in experimental evolution of organisms], 22, 10–21 [In Ukrainian].

24. Demuz, I. O. (2024). Metodychni rekomendatsii z poshuku ta opratsiuvannia dokumentnykh arkhivnykh masyviv [Methodological recommendations for searching and processing document archive arrays]. Kyiv / Opublikov.: Biuleten NNSHB NAAN, 2024, 1, 106–133 [In Ukrainian].

25. Yatsenko, C. V., Shepitko, T. V., Yurchak, E. V., & Mylostian, Yu. H. (2021). Orhanizatsiia ta funktsionuvannia fondiv osobovoho pokhodzhennia vchenykh-ahraryiv: Metodychnyi posibnyk [Organization and functioning of personal funds of agricultural scientists: Methodological manual]. Kyiv [In Ukrainian].
26. (2002). Osobovi arkhivni fondy Instytutu rukopysu: putivnyk [Personal archival funds of the Institute of Manuscripts: guidebook]. Kyiv [In Ukrainian].
27. (2017). Osobovi arkhivni fondy vchenykh NAN Ukrainy v Instytuti arkhivoznavstva Natsionalnoi biblioteky Ukrainy imeni V. I. Vernadskoho: putivnyk [Personal archival funds of scientists of the NAS of Ukraine at the Institute of Archival Studies of the V. I. Vernadsky National Library of Ukraine: guidebook]. Kyiv [In Ukrainian].
28. Patyk, V. V. (2020). Osobovi arkhivni fondy yak dzherelo biohrafichnoi informatsii (za arkhivnymi materialamy Instytutu arkhivoznavstva NBUV) [Personal archival funds as a source of biographical information (based on archival materials of the Institute of Archival Science of the NBUV)]. *Ukrainska biohrafistyka* [Ukrainian Biographical Studies], 20, 299–310 [In Ukrainian].
29. Reznik, I. (2020). Osobovyi fond ukrainskoho poeta, perekladacha i literaturoznavtsia M. K. Zerova u TsDAMLM Ukrainy (do 130-richchia vid dnia narodzhennia) [Personal Fond of the Ukrainian Poet, Translator, Literary Critic Mykola Zerov in the Central State Archives-Museum of Literature and Art of Ukraine (to the 130th Anniversary of the Birth)] *Arkhivy Ukrainy* [Archives of Ukraine], 4 (325), 128–143 [In Ukrainian].
30. (2009). Robota z dokumentamy osobovoho pokhodzhennia. Metodychnyi posibnyk [Working with personal documents. Methodological guide]. Kyiv [In Ukrainian].
31. Rozman, I. (2018). Materialy osobovykh fondiv arkhiviv i bibliotek Ukrainy yak dzherelo doslidzhennia pedahohichnykh personalii [Materials of personal funds of archives and libraries of Ukraine as a source of research on pedagogical personalities]. *Istoryko-pedahohichniy almanakh* [Historical and pedagogical almanac], 1, 8–12 [In Ukrainian].
32. Silchenko, I. V. (2014). Vladimir Pavlovich Zosimovich (1899-1981) – genetik i seleksioner. 115 let so dnya rozhdeniya [Vladimir Pavlovich Zosimovich (1899-1981) – geneticist and breeder. 115 years since birth]. *Fundamentalnyie issledovaniya* [Fundamental research], 9 (2), 447–450 [In Russian].
33. Silchenko, I. V. (2015). Chlen-korespondent AN URSS V. P. Zosymovych (1899-1981) – vchenyi ta orhanizator vitchyznianoï doslidnoi spravy z henetyky i seleksii tsukrovyykh buriakiv [Corresponding Member of the Academy of Sciences of the Ukrainian SSR V. P. Zosimovych (1899-1981) – scientist and organizer of domestic research work on genetics and breeding of sugar beets]. Candidate's thesis. Kyiv [In Ukrainian].

34. Silchenko, I. V. (2014). Chlen-korespondent V. P. Zosymovych pro vynyknennia ta rozvytok buriakotsukrovoi roslyny [Corresponding Member V. P. Zosymovich on the Origin and Development of the Sugar Beet Plant]. *Hileia: naukovyi visnyk* [Gileya: Scientific Bulletin], 89, 152–154 [In Ukrainian].

35. Silchenko, I. V., & Lisnevych, L. O. (2014). Naukovo-orhanizatsiina ta pedahohichna diialnist vchenoho-henetyka V. P. Zosymovycha [Scientific, organizational and pedagogical activities of the scientist-geneticist V. P. Zosymovich]. *Istoriia nauky ta biohrafistyka* [History of Science and Biographical Studies], 4. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/INB_Title_2014_4_13 [In Ukrainian].

36. Tatarchuk, L. (2021). Orhanizatsiia arkhivnoi spravy yak diievoho haluzevoho informatsiinoho resursu Natsionalnoi naukovo silskohospodarskoi biblioteky Natsionalnoi akademii ahrarykh nauk Ukrainy [Organization of archival affairs as an effective industry information resource of the National Scientific Agricultural Library of the National Academy of Agrarian Sciences of Ukraine]. *Istoriia nauky ta biohrafistyka* [History of Science and Biographical Studies], 2, 239–249. URL: <https://inb.dnsgb.com.ua/2021-2/15.pdf> [In Ukrainian].

37. Trukhanov, V. A., Chechenieva, T. M., & Kunakh, V. A. (2004). Profesor V. P. Zosymovych – fundator suchasnoi henetyky v Ukraini [Professor V. P. Zosimovich – the founder of modern genetics in Ukraine]. *Visnyk Ukrainskoho tovarystva henetykiv i seleksioneriv* [The Bulletin of Ukrainian Society of Geneticists and Breeders], 2 (2), 285–290 [In Ukrainian].

38. (2013). Chlen-korespondent AN URSS Zosymovych Volodymyr Pavlovych (1899-1981): biobibliohr. pokazhch. nauk. pr. za 1927–1982 rr. [Corresponding Member of the Academy of Sciences of the Ukrainian SSR Zosymovich Volodymyr Pavlovych (1899 - 1981): Biobibliographic index of scientific works for 1927-1982]. Kyiv [In Ukrainian].

39. Iurchak, E. V. (2022). Formuvannia dokumentno-informatsiinykh resursiv arkhivnoi spadshchyny akademichnoi ahrarynoi nauky: dosvid, kryterii, perspektyvy [Formation of documentary and information resources of the archive heritage of academic agricultural science: experience, criteria, perspectives]. *Istoriia nauky ta biohrafistyka* [History of Science and Biographical Studies], 2, 244–259. URL: <https://inb.dnsgb.com.ua/2022-2/16.pdf> [In Ukrainian].

Надійшла до редакції: 20.07.2025 р.

Схвалена до друку: 16.08.2025 р.